

Експертно становище относно противоканоничната употреба на определението „Православен“ за други общности, освен БПЦ - БП

С оглед на актуалността на темата публикуваме експертното мнение на Перистерийския митрополит Григорий (Папатомас) от Гръцката православна църква, който е професор по канонично право в Богословския факултет на Атинския университет и в Православния богословски институт „Св. Сергий“ в Париж. Становището е предоставено на Българската православна църква от автора във връзка с делото в Европейския съд по правата на човека в Страсбург преди 15 години, но то и днес запазва своята актуалност. От линка най-отдолу може да изтеглите цялата книга, в която са публикувани двете експертни становища.

Атина, 21 ноември 2009 г.

Беше поискано от мен да формулирам канонично експертно мнение относно това, дали еклисиологичните прилагателни определения „Православна“ и „Източна“, като църковни определения за поместната Българска църква, са

тъждествени по своята семантика и съдържание или не са.

От историческа и канонична гледна точка проблемът стои по следния начин. Първо, за едно по-добро разбиране на проблема е необходимо да се обърнем към предисторията на тези термини.

1. През първото хилядолетие на християнството църковноканоничните термини „православен“ и „католичен“ (καθολικός) са били тъждествени. И двата термина се възприемат равностойно, за да определят Христовата църква, съответно откъм нейната догматична вярност и откъм нейната поместна църковна пълнота. След прекъсването на общение – „схизма“ от 1054 г. между Римската патриаршия, от една страна, и четирите източни патриаршии, от друга страна (т.е. Константинополската патриаршия, от която Българската църква произлиза като Църква-дъщеря, а след кръстоносните походи (1095 – 1204/1261 г.) и Александрийската патриаршия, Антиохийската патриаршия и Йерусалимската патриаршия), по-горните термини остават в употреба в тъждествен смисъл на Изток, а пък Римската църква през второто хилядолетие възприема по чисто практически съображения втория термин „католическа“ с едно ново съдържание – в смисъл на глобална. И това се случва главно след историческите спорове, породени от реформацията на Лутер, протестантството (1517 г.) и от Йерусалимския събор на четирите източни православни патриаршии (1848 г.), които възприемат съставния термин „римокатолическа“, за да характеризират Римската патриаршия. Въпреки богословските спорове, Римската църква отива по-напред, като официално провъзгласява употребата на термина „католическа“ по време на Първия ватикански събор (1870 г.), отъждествявайки този термин с термина „глобална“, т.е. „Католическа църква = Глобална църква“ и оттогава го е възприела.
2. По време на първото хилядолетие също така се случва паралелно едно политическо събитие, което има пряка връзка с еклисиологичното прилагателно определяне на църквите. Императорът на единната Римска империя Теодосий Първи Велики (379 – 395) разделя империята на две части (395 г.), създавайки Западна Римска империя със столица Рим и Източна Римска империя със столица Константинопол, които поверява на двамата си сина Онорий и Аркадий. Прилагателните определения са чисто географски и определят мястото. По време на първото хилядолетие винаги срещаме „Църква на Запада или Западна църква“ и „Църква на Изтока или Източна църква“, без догматическо

разграничение. Разграничаването идва след прекъсването на общение през 1054 г. и се изостря с четирите кръстоносни похода (1095 – 1204 г.), които започват като военнополитически операции за освобождаване на Светите земи и завършват с разпадането на четирите източни патриаршии, което трае до 1261 г. Оттогава в съзнанието на източноправославните понятието „западен“ означава „(римо)католик“ или „неправославен“, а пък терминът „православен“, който оттогава е получил оттенък на църковно отличие (без тогава все още това отличие да има конфесионален характер), е започнал да се отъждествява с „източен“, т.е., който е от „нашия Изток“ (καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή), както са казвали помежду си източноправославните. Оттогава е било установено в широка употреба (църковна и не само), „православен“ да означава „източен“, както и обратното: „източен“ да означава „православен“.

3. Съществува и едно изключение при смесената употреба на термина „източен“ в по-широк мащаб, но това изключение съществува извън Православната източна църква. Това са църквите на Изтока (които някога били православни) и са част от Римокатолическата църква, като носят институционалното название „Източни църкви, обединени с Рим“ или наричани още: „Източни униатски църкви“. Те представляват остатъци от кръстоносните походи, както и присъединили се към Римокатолическата църква след Брест-литовската уния (1596 г.) православни общности от Средния Изток и Източна Европа, които не са променили начина, по който извършват богослуженията си (своя *ritus*). Днес съществуват 23 такива църкви (7 по-големи и 16 по-малки), но те не се намират в църковно общение с поместните православни църкви, въпреки конвенционалната употреба „Източни униатски църкви“, така че институционалната им едноименност [с православните църкви по същите места] представлява юридическа и канонична узурпация.
4. В лоното на Православната църква, макар да имаме много поместни „източноправославни църкви“ (напр. Източноправославна църква на Гърция, Източноправославна църква на България, Източноправославна църква на Сърбия, Източноправославна църква на Румъния и т.н.) в единствено число и с различни местоположения, не можем еклисиологично, канонично, а следователно и юридически, да имаме две или повече едноименни „източни православни църкви“, дори и при варианта, например, една „Православна българска църква“ и една „Източна българска църква“, защото тези словесно различни църкви представляват една и съща Църква. Същото важи и в случая на смесения вариант, например една „Православна българска църква“ и

една „Източноправославна българска църква“.

Поради изложените по-горе исторически и канонични основания:

При вековната си употреба, термините „Източна“, „Православна“ или смесеният термин „Източноправославна“ църква, са еднозначни термини и означават една и съща Църква на едно дадено гео-държавно място, а узурпаторското им усвояване от други т.нар. църковни общности, не легализира тези термини. Употребата на тези термини принадлежи несъмнено и неизменно на историческата Българска православна църква, която притежава каноничната, еклисиологичната и юридическата изключителност на употребата им. Доколкото, разбира се, съществува обща воля да бъдат избегнати два огромни за гражданското общество юридически проблема, трябва да се има предвид, че: когато бъдат дадени еднакви наименования на историческата Църква и на една новоучредена църковна общност, която узурпира същото наименование, тогава автоматично се поражда антиеклисиологичната сътериториалност и незаконна едноименност на две едноименни църкви на едно и също място, със съответните противозаконни правни последствия.

С почит,

Архимандрит Григорий Д. Папатомас,

професор по канонично право в Богословския факултет

на Атинския университет

bg-patriarshia.bg